

DLA doktori értekezés tézisei

OROSS VERONIKA

***GÁLÁNS FUVOLASZONÁTÁK-
NAGY FRIGYES UDVARÁNAK ZENÉJE***

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28. számú művészet- és művelődés-

történeti tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2010

I. A kutatás előzményei

Tizenöt éves aktív zenei pályafutásom alatt, több koncert, rádió és CD felvétel tükrözi a régi zene iránti elhivatottságom. Annak ellenére, hogy nap mint nap modern fuvolán játszom, hiszem, hogy létezik egy középút, – amely nem leutánozni akarja a historikus előadókat, és nem is beleerőltetni a régi zenét a mai modern hangszerek által indukált és elfogadott zenei divatba (ezért játszom például historikus hangolású csembalóval) –, melyen a fafuvolán elsajátított játéktílussal, és a mai kor előadójának szemléletével létre lehet hozni valami szépet és ízléseset.

Kutatásom a gálans stílus témakörében szerencsésen esett egybe a Hungaroton gondozásában rögzített Franz és Georg Benda szonáták felvételével. Az eddig felfedezetlen és kiadatlan szonáták előadása, melyeket a korabeli másoló, kéziratán mindössze két sorban (egy basszus és egy fuvola szólam) jegyzett le, rengeteg kérdést vetett fel bennem, amelyeknek megválaszolása reményeim szerint sikerült dolgozatomban.

A fuvolaoktatás elsősorban a tökéletes hangszerjátékra irányítja a figyelmet, és nehéz pontos instrukciókat kapni, illetve adni a stílusosságra vonatkozóan. A gálans stílusú Benda fuvolaszonáták lapról olvasása bizonyára nem okoz gondot egy zeneakadémistának, de annak stílusos előadása, és a szerző zenei gondolatainak megértése egyáltalán nem könnyű feladat. Ugyancsak érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy kreatív előadói hozzáállás – pl.: egyéni díszítések, kadenciák, harmóniák – nélkül ezek a szonáták nem mutatják meg igazi szépségüket. A gálans stílus leginformatívabb forrásai: Quantz, Johann Joachim: Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen című műve és Franz Benda sajátos „díszítőiskolája”.

Nagy Frigyes és Franz Benda különleges, karizmatikus személyiségek, kutatásuk és tanulmányozásuk elém tárta a 18. századi előadóművészt és művészetét.

II. Források

Elsődleges források:

Burney, Charles: *The Present State of Music in Germany, The Netherlands, and United Provinces*, Facsimile of the first edition: 1773, Travis and Emery Music Bookshop, 2008.

Donington, Robert: *A barokk zene előadasmódja*, Budapest: Zeneműkiadó, 1978. ford.: Karasszon Dezső

Heartz, Daniel: *Music in European Capitals, The Galant Style, 1720-1780*,

New York: W. W. Norton and Company, 2003.

Helm, Ernest Eugene: *Music at the Court of Frederick the Great*, Norman: University of Oklahoma Press, 1960.

Kolneder Walter: *Bach-lexikon*, Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1988. ford.: Székely András

Ledeburg, Carl Freiherr von: „*Auto-Biographie von Franz Benda*”, Neue Berliner Musikzeitung, ed. by C. Freiherr von Ledeburg Vol. X, 1856.

Lee, Douglas Allen: *A Musician at Court: An Autobiography of Franz Benda*, Warren, Michigan: Harmonie Park Press, 1998.

Münnich, Richard: „*Friedrich der Grosse und die Musik*” *Zeitschrift für Musik*, Vol. CIII. ,August, 1936.

Quantz, Johann Joachim: *Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen*, Facsimile reprint of 3rd edition, Breslau: 1789.

Thouret, Georg: *Friedrich der Grosse als Musikfreund und Musiker*, Michigan: Breitkopf und Härtel, 1898.

Szabolcsi Bence: *A zene története*, Budapest: Kossuth Kiadó, 1999.

További források:

Bonds, Mark Evan: Replacing Haydn: Mozart's 'Pleyel' Quartets, *Music & Letters*, Vol. 88. No. 2., Oxford University Press, 2007.

Cahusac, Louis de: *La danse ancienne et moderne*, Hague: 1754, rev. ed. New York: 1978.

Carlyle, Thomas: *History of Frederick II of Prussia*, I, London: Chapman and Hall, 1869.

Fétis, François-Joseph: „*Frédéric II,*” *Biographie universelle des Musiciens*, Vol. III. Strasbourg: 1803.

Forkel, Johann Nikolaus: *Über Johann Sebastian Bachs, Leben, Kunst und Kunstwerke*, Berlin: Henschel Verlag, 2000.

Heinse, Wilhelm: *Sämmtliche Werke*, Leipzig: Insel-Verlag, 1925.

Hofstadter, Douglas R: *Gödel, Escher, Bach: Egybefont gondolatok birodalma*, Wired, 1995: Tipotex Elektronikus Kiadó, 2005.

Koch, Heinrich Christoph: *Musikalisches Lexikon*, Frankfurt: Bärenreiter, 1802.

Krabbe, Niels: *Simoni Dall Croubelis „Compositeur ved Musiquen*”, København: Musik & Forskning, 1787.

Vidal, Mary: *Watteau's Painted Conversations*, New Haven and London: Yale University Press, 1992.

Wolff, Cristoph: *Grove monográfiák, A Bach-család*, Budapest: Zeneműkiadó, 1989. szerk.: Stanley Sadie

III. Módszer

A 18. század zenéjének nyelvezetét, szabályait a kor tanulmányaiból, dokumentációiból és zeneműveiből ismerhetjük meg. A gáláns stílus, a barokk és a klasszikus érához képest egy rövid időszakot ölel fel, talán ezért nem találkoztam korábban a magyar nyelvű szakirodalomban az enyémhez hasonló átfogó, és összehasonlító elemzéssel, így ezért is találtam alkalmasnak a témát az alapos körüljárásra. Kiindulási pontom Franz Benda 6, és Georg Benda 11 fuvolaszonátájának korabeli másolata volt. Először is magát a *gáláns* kifejezést vizsgáltam meg, majd Nagy Frigyes udvarának kulturális közegét tanulmányoztam, amely a gáláns stílus bölcsőjévé vált a 18. században. A továbbiakban kiválasztottam Franz Benda e- moll fuvolaszonátját, és azt formai illetve harmóniai szempontok alapján is elemeztem, ezáltal szemléltetve a gáláns fuvolaszonáták általános jellemzőit, újításait. Ezután néhány szonátát összehasonlítottam J. S. Bach: *Musikalisches Opfer* Triószonátájával (BWV 1079/8), hiszen ezek a darabok mondhatni ugyanabból az „alomból” származnak. Végül Benda és Quantz díszítéseit tanulmányozva az e-moll fuvolaszonátát rekonstruáltam, kidíszítettem.

Növendékeimben is igyekszem feltámasztani azt az igényt, hogy ismerjék meg, és tanulmányozzák a művek szerzőit, keletkezéseinek körülményeit és stílusjegyeit, hiszen a jó zenész minden kor zenéjére nyitott, és azok szabályait nem csak megismerni akarja, de előadóművészként alkalmazza is.

IV. Eredmények

A gáláns stílus jellemzésénél képtelenség lett volna kizárólag a „zenében gondolkodni” és elkerülni a képzőművészetet, költészetet, építészetet stb. Azt gondolom, ha egy művet hitelesen akarunk tolmácsolni, az egész kulturális háttérrel meg kell ismernünk, amelyben született. Életem egyik legmeghatározóbb élménye volt látni a Szentpétervárhoz közeli Carszkoje Szelóban található legendás borostyánszobát, mely szintén rávilágított, hogy érdemes figyelni a 18. század elejének kultúrájára. A „világ nyolcadik csodájának” nevezett borostyánszobát Nagy Frigyes nagyapja ajándékozta I. Nagy Péter orosz cárnak.

Benda fuvolaszonátáira a Koppenhágai Királyi Könyvtár zenei gyűjteményében bukkantam, kutatásom következő állomása pedig a Berlieni Városi Könyvtár volt. A gáláns fuvolaszonáták

jellemzése a próbafolyamat tapasztalásain alapul. A saját készítésű rekonstrukció, amely a függelékben található, Benda hegedűszonátaíhoz hasonlóan három rétegben mutatja be az ornamentációkat. Legfontosabb eredménynek a doktori disszertációmmal kapcsolatban azt tartom, hogy sikerült hangfelvételekre rögzíteni, és elméletben is megismertetni Franz és Georg Benda csodálatos fuvolaszonátáit.

V. Dokumentációk

CD felvétel:

Georg és Franz Benda fuvolaszonáták (Oross Veronika-fuvola, Kousay Mahdi-barokk cselló, Csizmadia Angelika-csembaló), Hungaroton-2010.

Koncertek: (témához kapcsolódó zeneművekkel)

2011. június 13. J. S. Bach: III. Brandenburgi verseny BWV 1047, Liszt Ferenc Kamarazenekar, Festetics Terem

2008. július 11. J. S. Bach: IV. Brandenburgi verseny BWV 1049, Liszt Ferenc Kamarazenekar, (Sebők Erika, Rolla János), Kiscelli Múzeum

2007. június 5. J. S. Bach: G-dúr triószonáta BWV 1039, e-moll fuvolaszonáta BWV 1034, c-moll Triószonáta BWV 1079, Budapesti Bach-hetek, (Csizmadia Angelika, Kousay Mahdi, Pilcz János, Oross Veronika), Kiscelli Múzeum

2007. december 13. J. S. Bach: h-moll szvit BWV 1067, MÁV Szimfonikus Zenekar, vezényelt: Gál Tamás, Magyar Nemzeti Múzeum

2006. október 9. Couperin: Suite, (Csizmadia Angelika), Doktorandusz Koncert, Zeneakadémia

2005. július 12. J. S. Bach: e-moll fuvolaszonáta BWV 1034, J. Chr. Friedrich Bach: d-moll szonáta, Couperin: Suite, (Csizmadia Angelika, Kousay Mahdi, Oross Veronika), Szentendre

2003. március 30. Telemann: C-dúr szonáta, Lanzetti: G-dúr szonáta, op. 2/4, Telemann: g-moll ouverture, Lanzetti: D-dúr szonáta, op. 2/1, Telemann: f-moll szonáta, (Csizmadia Angelika, Kousay Mahdi, Oross Veronika), Nádor Terem